

Надія Людмила Хойнацька

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

від доісторичної доби до 1340

20 лекцій для учнів
8-ої і 9-ої клас

ВИДАВНИЦТВО ШКІЛЬНОЇ РАДИ
Нью Йорк, 1992

Надія Людмила Хойнацька

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

від доісторичної доби до 1340

Друге поправлене видання

20 лекцій для учнів
8-ої і 9-ої клас

Видавництво Шкільної Ради
Нью Йорк, 1992

ВСТУП

Ці лекції з історії України, починаючи від доісторичної доби до 1340 року, є призначені для учнів 8-ої і 9-ої клас суботніх Шкіл Українознавства.

Лекції є пов'язані з підручником „Історія України” Івана Крип'якевича-Мирона Дольницького, щоб учням улегшити навчання історії України. Тому, що багато дітей вже досить слабо володіє українською мовою і має малий засіб слів, — ці лекції є призначені для них. Учні мають читати зміст із підручника і виконувати назначені домашні завдання, а ці лекції мають їм допомогти засвоїти собі події та історичні дати з нашої багатой минувшини. Сподіваюся, що навчання історії України буде для них легше і вони більше скористають з науки в школі.

мгр. Надія Людмила Хойнацька, M.S., M.T. (ASCP)
Грудень 1990 р.

Всі права застережені за Видавництвом Шкільної Ради.

© Copyright 1992 by Educational Council U.C.C.A.

Адреса Видавництва: EDUCATIONAL COUNCIL U.C.C.A.
P.O. Box 391 – Cooper Station
New York, NY 10276-0391

ЛЕКЦІЯ ч. 1

Тема: ДОІСТОРИЧНА ДОБА. (ПОДІЛ. ЛЮДСЬКІ ДОСЯГНЕННЯ)

1. Перші люди появилися на Україні в половині льодової доби.
2. Доісторичну добу ділимо на кілька епох:
 - а) Стародавня-кам'яна (палеоліт) від появи людей до 5,000 літ перед Христом. Люди жили в печерах або в куренях (шкіряні шатра), або були кочовиками, які переходили з місця на місце. Займалися полюванням, риболовством, збиранням ягід тощо. Виробляли речі з каміння, кости, дерева.
 - б) Ново-кам'яна (неоліт) від 5,000 до 2,500 р. до Христа. Існувало вже сільське життя (групове). Люди займалися хліборобством (управою землі), годівлею домашніх тварин, будували хати, виробляли речі з глини (ганчарство). Існував матріярхат (мати була головою родини). Люди вірили в позагробове життя.
 - в) Мідяна від 2,500 до 1,800 р. до Христа. Появилися вироби з міді.
 - г) Бронзова — від 1,800 до 800 р. до Христа. Вже зустрічаються перші укріплення осель (городища). Зброя вже була з бронзи. Існувала торгівля і гірництво (викопування мінералів з землі).
 - г) Залізна — від 800 р. до Христа належить вже до історичної доби.

Зміст: ст.7-17. — Домашнє завдання: описати кожну епоху.

Повторення:

1. Коли появилися перші люди на Україні?
2. Як поділяємо доісторичну добу України? Вичисліть.
3. Коли був палеоліт?
4. Чим займалися люди в палеоліті? Де вони жили?
5. Коли був неоліт?
6. Як жили люди?
7. Чим вони займалися? Що виробляли?
8. Коли була мідяна доба?
9. Коли була бронзова доба?
10. Коли була залізна доба?

ЛЕКЦІЯ Ч. 2

Тема: ТРИПІЛЬСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ І ЙОГО КУЛЬТУРА

1. В неоліті (в ново-кам'яній добі) жило на Україні населення т.зв. „трипільське”. Назва походить від міста Трипільля на Київщині.
2. На початку XX-го століття там знайдено сліди цієї культури, а далі також на території цілої України.
3. Трипільці займалися хліборобством, бо знайдено знаряддя потрібне до господарства (плуг, мотика).
4. Трипільці жили в селах, будували хати, які своєю будовою нагадують стародавні, українські селянські хати.
5. Найцікавіша з їхньої культури є мальована кераміка — посуд з випаленої глини (горщики, миски), мальований чорною, білою і темно-червоною краскою, прикрашений спіральними орнаментами.
6. Тільки на Україні знайдено мальовані речі з доби неоліту. Це є доказом великої культури трипільського населення.
7. Також знайдено жіночі фігурки, бо в трипільців був матріярхат (мати була головою родини, роду).
8. Трипільці — автохтонне перше населення України. Вони жили на території України. Ця культура продовжувалася аж до бронзової доби.

Зміст:

ст. 8-10. — Домашнє завдання: ст.13 (1-6).

Повторення:

1. Як називалося населення, яке жило на території України в неоліті?
2. Від чого пішла назва?
3. Коли знайдено сліди цієї культури? Ще де?
4. Чим займалися трипільці?
5. Де жили трипільці? Які хати вони будували?
6. Що є найцікавіше з їхньої культури? Розкажіть.
7. Де ще знайдено мальовані речі в неоліті?
8. Що є доказом знайдення жіночих фігурок в неоліті?
9. Хто були наші предки і перше населення України?
10. Як довго ця культура продовжувалася?

ЛЕКЦІЯ Ч. 3

Тема: ЧУЖІ НАРОДИ І НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО 375 РОКУ ПО ХРИСТІ

1. Перший мандрівний нарід були кімерійці, походження індо-європейського. Їх згадує Гомер (грецький поет) у творі „Одисея” (від 9-го стол. до 7-го стол. перед Христом).
2. Другий чужий нарід, це скити, (від 7-го до 2-го стол. перед Христом), іранського походження. Їх докладно описав грецький історик Геродот, який ділить їх на: скитів царських, скитів хліборобів, скитів кочовиків і скитів орачів. Скити були войовничі і відважні. З цього часу залишилися великі скитські могили, де вони ховали своїх царів з великими почестями і великим майном.
3. В половині 7-го стол. до Христа прибули на побережжя Чорного моря грецькі колоністи і заложили свої колонії-міста: Тіра, Ольвія, Танаїс. Греки ловили рибу і вивозили з України збіжжя.
4. В 5-му стол. до Христа на Криму існувала „Босфорська держава”.
5. Від 2-го стол. перед Христом до 2-го стол. по Христі жили в Україні сармати, теж іранського походження, які вигнали скитів-кочовиків.
6. В 2-му стол. по Христі прийшли з заходу готи (германське плем'я) і заложили свою державу над Дніпром.
7. В 375 р. по Христі готів вигнали гуни під проводом Атіли, які прийшли з Азії і спричинили мандрівку народів (час, коли народи шукали постійного місця замешкання).

Зміст: ст.17-21. — Домашнє завдання: відповісти на нижчі питання:

1. Які чужі народи жили на території України до 375 р. по Христі?
2. Кого згадує Гомер в „Одисеї”?
3. Що знаєш про скитів?
4. Хто їх докладно описав?
5. Які грецькі колонії-міста були на побережжі Чорного моря?
6. Хто вигнав скитів-кочовиків?
7. Звідки прийшли готи? Де вони заложили свою державу?
8. Хто вигнав готів і що вони спричинили?

ЛЕКЦІЯ ч. 4

Тема: АНТИ – ПЕРША СЛОВ'ЯНСЬКА ДЕРЖАВА (375-602)

1. Вперше про антів пишуть візантійські письменники.
2. Анти — це перші слов'яни. Це нащадки трипільців і скитів-орачів.
3. Анти мали свою державну організацію і князів.
4. Вони воювали з готами, болгарами, аварами (дикі орди), та з Візантією, з якою часом воювали, а часом були союзниками.
5. Анти жили на українській етнографічній території. Любили свободу, були дуже витривалі в боях, жили простим життям і займалися хліборобством.

Зміст: ст. 23-28. — **Домашнє завдання:** ст. 30 (1-4).

Повторення:

1. Про кого писали візантійські письменники?
2. Хто були перші слов'яни?
3. Чиїми нащадками є анти?
4. З ким воювали анти?
5. Подай роки, коли існувала перша слов'янська держава.
6. Де жили анти?
7. Які були анти? Подай характеристику.

ЛЕКЦІЯ Ч. 5

Тема: УКРАЇНСЬКІ СЛОВ'ЯНИ – ЇХ ЗВИЧАЇ, ВІРА І ПОСЕЛЕННЯ

1. Вже в IX-ому столітті по Христі жили різні слов'янські племена в Україні. Про це довідуємося з літописів.
 - а) Поляни жили коло Києва;
 - б) деревляни — над рікою Припять;
 - в) білі хорвати — під Карпатами в Галичині;
 - г) дуліби — на Волині;
 - г) сіверяни — над Десною;
 - д) тиверці — над Дністром;
 - е) уличі — над Богом.
2. Кожне плем'я мало свого князя. Важні справи вирішувала старшина племені на раді — вічу.
3. Вони будували оборонні оселі — городи.
4. Всі ці племена були поганями, тобто вірили в багато богів:

<u>Дажбог</u> — був богом сонця	<u>Велес (Волос)</u> — бог домашніх тварин і худоби
<u>Перун</u> — бог громів	<u>Коляда</u> — бог зими
<u>Стрибог</u> — бог вітрів	<u>Купало</u> — бог літа
5. Їхні свята були зв'язані з кожною порою року. Напр.: в найкоротший день у році припадало свято Коляди, а в найдовший день, у літі, — свято Купала. Весною було свято веснянок, а в осені — свято обжинок.
6. Слов'яни вірили також в духів — лісовиків, мавок, домовиків, русалок. Поминки за померлими в родині називали „тризною”. Їхніми священиками були віщунки-знахарі. Слов'яни не будували святинь для своїх богів, а молилися в природі.

Зміст: ст.33-38. — Домашнє завдання: ст.38 А і Б.

Повторення:

1. Звідки довідуємося про слов'ян?
2. На які племена ділилися слов'яни в Україні і де саме вони жили?
3. Хто стояв на чолі племені?
4. Де вони вирішували свої важні справи?
5. Яка була їхня віра?
6. Які мали вони свята?
7. В що ще вірили слов'яни?

ЛЕКЦІЯ Ч. 6

Тема: ПОЧАТКИ КИЄВА І ПРИБУТТЯ ВАРЯГІВ

1. Після антів, нову державу заснували поляни, слов'янське плем'я.
2. Князем полян був Кий. Він заснував город Київ у VI-ому столітті, який через своє добре положення розвинувся у велике місто.
3. Київ стояв на перехресті торговельних шляхів — з півночі на південь і зі сходу на захід.
4. Поляни мусіли платити данину хозарській державі, що була на схід від України.
5. У 862 р. прибули до Києва зі Скандинавії торговельним шляхом (це т.зв. „шлях із варяг у греки”) мандрівні вояки вікінги або варяги під проводом своїх князів Аскольда і Дира.
6. Вони звільнили полян від плачення данини хозарам і перебрали провід у державі.
7. Пізніше прибув з півночі, з Новгороду, Олег, що князував у Києві за малолітнього Ігоря, сина варязького князя Рюрика.

Зміст: ст. 39-40. — Домашнє завдання: ст.41 (1-3).

Повторення:

1. Хто заснував державу після антів?
2. Хто був князем полян?
3. Який город він заснував? Коли?
4. На перехресті яких доріг стоїть Київ?
5. Коли варяги прибули до Києва?
6. Під чийм проводом?
7. Хто звільнив полян від плачення данини хозарам?
8. Звідки прибув Олег? Чому?

ЛЕКЦІЯ ч. 7**Тема: ПЕРШІ КНЯЗІ РУСИ-УКРАЇНИ**

1. Князь Олег хотів зробити Україну торговельною державою, але в цьому перешкаджали греки, які хотіли затримати всю торгівлю в своїх руках.
2. В 911 р. князь Олег пішов походом на Царгород, виграв бій і тоді з греками склав дуже корисну умову для українських купців.
3. Князь Ігор також ходив походом на Царгород, але греки спалили його флоту грецьким вогнем (стрільним порохом) і цей його похід не вдався.
4. Князь Ігор ходив походом над Каспійське море і поза Кавказькі гори, бився з арабами і персами і промостив дорогу купцям туди.
5. Ігор хотів об'єднати всі слов'янські українські племена в одну сильну державу. Князь Ігор загинув від непослушного племені деревлян.
6. Княгиня Ольга, жінка князя Ігоря, правила Київською державою поки молодий син Святослава не став повнолітним.
7. Княгиня Ольга хотіла замиритися з Візантією. З тою ціллю їздила вона з візитом до Царгороду і там приняла християнство.
8. Перші князі Руси-України з'єднали слов'янські племена, поширили межі української держави і зорганізували сильне військо.

Зміст: ст.40-44. — **Домашнє завдання:** ст.41 (4-7) і ст.44 (1-3).

Повторення:

1. Що хотів зробити князь Олег? Хто йому в цьому перешкаджав?
2. Куди пішов походом князь Олег в 911 році? Які були висліди?
3. Хто князував після князя Олега?
4. Куди ходив походами князь Ігор? Чому?
5. Що хотів довершити князь Ігор, щоб мати сильну державу?
6. Від якого племені він загинув?
7. Хто князував після князя Ігоря? Чому?
8. Хто з князів першим прийняв християнство?
9. Які заслуги наших перших князів?

ЛЕКЦІЯ Ч. 8

Тема: КНЯЗЬ СВЯТОСЛАВ ЗАВОЙОВНИК

1. Князь Святослав був сином князя Ігоря і княгині Ольги. Він був дуже хоробрий, войовничий, великий лицар і правдивий варяг (вікінг).
2. Князь Святослав знищив державу хозарів, яка була на схід від України.
3. Він приєднав до Київської держави Болгарію (з намови греків). З того походу мусів вернутися і боронити Київ від печенігів, які в часі його неприсутности облягли столицю.
4. Тимчасом греки налякалися його сили і стали союзниками болгарів.
5. В другому поході на Болгарію Святослав стратив багато війська і мусів замиритися з Грецією. Як вертався додому, коло Дніпрових порогів його вбили печеніги. Святослав мав свою другу столицю в Болгарії — Переяславець.
6. Коли князь Святослав йшов походом на ворогів, то завжди по-лицарськи попереджував їх: „Готуйтеся, йду на вас!”

Зміст: ст. 44-47. — Домашнє завдання: ст.47 (1-10).

Повторення:

1. Чийм сином був князь Святослав?
2. Яку державу знищив Святослав?
3. Кого приєднав Святослав до Київської держави?
4. Від кого він мусів боронити Київ?
5. Чому він мусів замиритися з Грецією?
6. Як згинув князь Святослав?
7. Що казав Святослав перед тим, як ішов на ворогів?

ЛЕКЦІЯ ч. 9**Тема: КНЯЗЬ ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ (979-1015)**

1. Князь Володимир був сином князя Святослава Завойовника.
2. В 981 р. князь Володимир пішов походом на захід, заняв Червенські городи (міста Перемишль і Червень) і прилучив їх до Київської держави. Довгі роки вів війну з печенігами (дика орда з Азії).
3. На Волині Володимир заснував новий город Володимир Волинський. З того часу Галичина, Волинь і Холмщина належали до Київської української держави.
4. Князь Володимир задумав взяти собі за жінку грецьку царівну Анну, але її брати на це не згодилися.
5. Володимир хотів налякати греків своєю силою і заняв на Кримі город Корсунь (Херсонес). Вони погодилися, але з умовою, що Володимир стане християнином.
6. Володимир прийняв християнство в Херсонесі, а вернувшись до Києва казав нищити всі поганські ідоли. Грецькі священики хрестили нарід у Дніпрі. Хрещення Руси-України відбулося в 988 році.
7. Князь Володимир збудував у Києві „Десятинну” церкву (дав на неї десяту частину свого майна).
8. В історії Володимир дістав ім'я „Великого”, бо довершив великі діла, як ніхто інший з його попередників, а саме: охрестив Україну-Русь (988 році), поширив границі України на захід, заснував новий город на Волині – Володимир Волинський і т.д.

Зміст: ст.48-52. — Домашнє завдання: ст.55 (1-3).

Повторення:

1. Хто князував у Києві після смерти Святослава?
2. Куди ходив походом князь Володимир Великий?
3. Які городи-міста він заняв? Де вони є?
4. Хто все нападав на Україну з Азії?
5. Що задумав зробити князь Володимир?
6. З якою умовою згодилися брати грецької царівни Анни віддати заміж за князя Володимира?
7. Де Володимир прийняв християнство?
8. Коли було хрещення Руси-України?
9. Яку церкву збудував Володимир? Чому вона так називається?
10. Як в історії називають Володимира? Чому?

ЛЕКЦІЯ ч. 10

Тема: ПРИЙНЯТТЯ ХРИСТІЯНСТВА ТА ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЦЬОГО

1. Княгиня Ольга, жінка князя Ігоря, і деякі варяги були першими, що прийняли Христову віру.
2. Вже за панування князя Ігоря була в Києві церква св. Іллі. До Києва приїздили місіонери з Греції, Риму, а також жиди і мусулмани. Всі вони намовляли князя Володимира, щоб він прийняв їхню віру.
3. Князь Володимир прийняв християнство з Греції в 988 році і тоді ж відбулося хрещення Руси-України.
4. Християнство піднесло Україну під оглядом а) релігійним, б) моральним, в) культурним і г) політичним.
5. Під оглядом релігійним: розвинулося монаше життя — Києво-Печерська Лавра. Монахи переписували книги, поширювали Христову віру.
6. Під оглядом моральним: християнство змінило звичаї, виступало проти невільництва, навчало милосердя, пошани до ближнього, жінки.
7. Під оглядом культурним: в'язало Україну з культурою Греції, поставали школи; грецькі мистці вчили архітектури, малярства, вчили письма, переписували книги.
8. Під оглядом політичним: піднесло значення держави і влади князя, впровадило Україну до ряду цивілізованих держав. Князь зачав вибивати (чеканити) перші гроші, на яких був його родовий знак „тризуб”. Тоді постала окрема церковна єрархія; перший митрополит-українець Іларіон. Київська Русь стала частиною Християнської спілки держав.

Зміст: ст. 51-55. — **Домашнє завдання:** ст. 55 (4-5).

Повторення:

1. Хто був першим з князів, що прийняв християнство?
2. Яка церква християнська була за панування Ігоря в Києві?
3. Звідки приїжджали місіонери до Києва?
4. В якому році відбулося хрещення Руси-України?
5. Під яким оглядом християнство піднесло Україну?
6. Що ви знаєте про Києво-Печерську Лавру?
7. Значення князя Володимира Великого.

ЛЕКЦІЯ Ч. 11

Тема: ЗАСЛУГИ ЯРОСЛАВА МУДРОГО ДЛЯ ЗРОСТУ СИЛИ КИЇВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

1. За часів князя Ярослава Мудрого Київська держава була найбільшою державою в Європі.
2. Князь Ярослав Мудрий розбив орду печенігів, відібрав від поляків „Червенські городи” (Перемишль і Червень), збудував новий город Ярослав над рікою Сяном, ходив з військом на північ до Балтійського моря і заложив там город Юріїв.
3. Польські князі просили Ярослава про поміч й опіку. Він посвоячився через родинні зв'язки з європейськими державами. Його дочка Анна вийшла заміж за французького короля Генріха (була якийсь час королевою Франції), Єлисавета — за норвезького князя, Анастазія за угорського князя. Сини його оженилися з шведською і візантійською князівними. Дружина Ярослава Мудрого була родом зі Швеції. Ярослава називали „тестем Європи”.
4. Ярослав дбав про прикрашення столиці. Він побудував церкву св. Софії, Печерську Лавру, опікувався монастирями, довкола города Києва збудував оборонний мур з кількома виїздними брамами (знані „Золоті ворота” з церквою над ними). В той час у Києві було 300 церков і каплиць.
5. Ярослав Мудрий списав усі закони в одну книгу. Це знана „Руська Правда”.
6. Перед своєю смертю поділив київську державу між своїх синів на князівства: київське, чернігівське, турово-пінське, переяславське, волинське і галицьке.
7. Князь Ярослав Мудрий помер в 1054 р. Домовина його лежить під собором св. Софії в Києві.

Зміст: ст. 55-60. — Домашнє завдання: ст.60 (1-6).

Повторення:

1. Якою стала Київська Держава за часів Ярослава Мудрого?
2. Що забрав Ярослав від поляків?
3. Кого він розбив?
4. Яке нове місто він побудував?
5. З ким посвоячився Ярослав і в який спосіб?
6. Яку церкву побудовано в Києві за Ярослава?
7. Як поділив свою державу Ярослав?
8. Що це є „Руська Правда”?
9. Коли помер князь Ярослав Мудрий?

ЛЕКЦІЯ ч. 12

Тема: СИСТЕМА СЕНЬОРАТУ І З'ЇЗД У ЛЮБЕЧІ

1. Перед своєю смертю князь Ярослав Мудрий поділив Київську державу між своїми синами. Найстаршого сина назначив князем Київської держави, а молодші сини мали його слухати. Від цього моменту почався поділ Київської держави.
2. Був звичай, що брати даного князя були старшими в праві від синів цього ж князя. Це спричиняло замішання і велику незгоду між князями, бо сини хотіли відібрати землю від своїх дядьків. Багато князів через цю систему сеньорату залишилися без князівства (т.зв. „ізгої”).
3. Половці (дика орда зі сходу) в той час дуже нищила край. Щоб рятувати державу від занепаду, князі-патріоти скликали всіх князів на з'їзд до Любеча в 1097 році. Там вони спільно ухвалили, щоб усі князі разом виступили проти половців, а також, щоб кожне князівство було у спадковому пануванні даного раду, тобто по батькові — син.
4. Але і це виявилось некорисним, бо кожний князь дбав лише про своє власне князівство. Так постали такі самостійні князівства: Галицьке, Чернігівське, Переяславське, Волинське (столиця — Володимир), Турово-Пинське (столиця — Турів), Київське та інші.

Зміст: ст. 60-62. — Домашнє завдання: ст.65 (1-3).

Повторення:

1. Кого назначив Ярослав Мудрий князем Київської держави перед своєю смертю?
2. Що спричинило поділ Київської держави?
3. Хто були „ізгої”?
4. Коли і чому був скликаний з'їзд князів у Любечі?
5. Що ухвалили князі?
6. Які самостійні князівства постали?

ЛЕКЦІЯ Ч. 13

Тема: КНЯЗЬ ВОЛОДИМИР МОНОМАХ І ЙОГО БОРОТЬБА З ПОЛОВЦЯМИ

1. Князь Володимир Мономах — це останній визначний київський князь, котрий дбав за цілу Руську-Українську державу. Він був одним з ініціаторів Любецького з'їзду князів у 1097 році.
2. Він княжив спочатку в Переяславі. В 1111 році, над річкою Донець, він дуже сильно побив половців. Володимир Мономах був знаний з того, що виходив щасливо з багатьох небезпечних пригод; любив лови. Сам був дуже релігійний і справедливий. Своім сином залишив поради в книзі „Поучення дітям”, як вони мають жити й поступати, щоб бути добрими і розумними князями.
3. Володимир Мономах мав зв'язки з Європою. Його дружина була з Англії, а внук був данським королем, якого назвали на честь діда „Вальдемаром”.
4. Князь Ігор Святославич із Путивля продовжував боротьбу з половцями. Він вибрався проти них у похід 1185 року і програв триденну битву над річкою Каялою. Сам Ігор дістався в полон, з якого втік при допомозі половчанина. Про це знаємо з твору невідомого автора „Слово о полку Ігоревім”.

Зміст: ст. 62-65. — **Домашнє завдання:** ст.65 (4-5).

Повторення:

1. Хто був останнім визначним київським князем, що дбав за цілу Руську-Українську державу?
2. Що таке „Поучення дітям”?
3. Хто продовжував боротьбу з половцями?
4. Кого і коли розбили половці над річкою Каялою?
5. З якого твору невідомого автора знаємо про це?

ЛЕКЦІЯ ч. 14

Тема: ПОСТАННЯ МОСКОВСЬКОГО НАРОДУ І НАПАД КНЯЗЯ АНДРІЯ БОГОЛЮБСЬКОГО

1. Київська Русь була великою імперією, яка, крім території властивої Русі (сьогоднішньої України), обнімала також територію північно-східної Європи, яку літопис називає „Руська земля”.
2. На північ від України, в басейні ріки Волги, жили фінські племена. Згодом там почали оселюватися слов'янські колоністи, котрі, заволоділи ними. Так постав московський нарід через змішання фінських племен зі слов'янами.
3. В XII столітті, в городі Суздаль, на півночі, панували нащадки князя Володимира Мономаха. Вони відчужилися від Києва і рядилися самостійно в Суздалі.
4. В 1169 році, суздальський князь Андрій Боголюбський, внук Мономаха, напав на Київ, жорстоко вигубив його мешканців, зруйнував місто, а всі скарби і дорогі речі (включно з іконами) вивіз до Суздаля, щоб ними прикрасити і збагатити свою столицю на півночі.
5. Пізніше перенесено столицю їх князівства зі Суздаля до Володимира (над р. Клязьмою), а далі до Москви.

Зміст: ст. 66-67. — Домашнє завдання: ст.71 (1-5).

Повторення:

1. Що таке „Руська земля”?
2. Як постав московський нарід?
3. Хто панував у XII стол. в городі Суздалі на півночі?
4. Хто і в якому році напав на Київ та зруйнував його?
5. Куди перенесено московську столицю зі Суздаля?

ЛЕКЦІЯ ч. 15**Тема: РІЗНИЦЯ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ: «РУСЬ» І «РОСІЯ»**

1. Московські князі завоювали сусідні князівства і в XV-му столітті московський князь Іван III-ий прийняв титул „Государ всієї Русі”. Він хотів бути князем усіх земель, що були під володінням Києва.
2. Коли Московщина здобула Україну, то цар Петро I в 1721 р. назвав свою імперію „Росія” (Русь — по-грецьки).
Русь — русько-український нарід.
Росія — московський нарід.
3. В англійській мові на означення Руської держави треба писати „Rus або Kyivan State”. Так звана „советська наука” твердить, що київську державу замешкував і створив „єдиний праруський нарід”, з якого пізніше постав російський, білоруський і український народи.
4. Це не відповідає правді, бо московський чи російський нарід створився з інших расових груп і далеко пізніше від української расової групи.
5. Назва „Україна” вживалася вже в XII-ому столітті, а поширилася в Козацькій добі.

Зміст: ст.66-67. — **Домашнє завдання:** ст.71 „Г”.

Повторення:

1. Який титул прийняв московський князь Іван III-ий?
2. Як назвав цар Петро I-ий свою імперію, коли Московщина здобула Україну?
3. Що то є Русь, а що є Росія?
4. Що твердить „советська наука”?
5. Чи це, що твердить „советська наука” відповідає правді? Чому ні?
6. Коли вже почала вживатися назва „Україна”? Коли вона поширилася?

ЛЕКЦІЯ ч. 16

Тема: ВІДОКРЕМЛЕННЯ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ І КНЯЗІ РОСТИСЛАВИЧІ

1. Галицька і Волинська держави були продовженням Київської держави.
2. Галицьке князівство відділилося від Києва в другій половині XI-го століття.
3. Галицьким князівством правила династія (рід) Ростиславичів і першим визначним князем був Володимирко.
4. На свою столицю він вибрав місто Галич, над рікою Дністром. Князь Володимирко покорив боярів, які виступали проти нього.
5. Найвизначнішим галицьким князем був Ярослав Осьмомисл (1153-1187 рр.) Він поширив Галицьку державу аж по Дунай, побив половців, а столиця-город Галич — за його панування був важним і багатим торговельним центром.

Зміст: ст.73 (параграф 1 і 2). — **Домашнє завдання:** ст.79 (1).

Повторення:

1. Що було продовженням Київської держави?
2. Коли відділилося Галицьке князівство від Києва?
3. Яка династія (княжий рід) правила Галицьким князівством?
4. Хто був першим визначним галицьким князем?
5. Яке місто було столицею за князя Володимирка?
6. Хто був найвизначнішим галицьким князем?
7. Які заслуги князя Ярослава Осьмомисла?

ЛЕКЦІЯ ч. 17

Тема: ЗАНЕПАД КИЄВА ТА ТАТАРСЬКЕ ЛИХОЛІТТЯ

1. В XIII-ому столітті, татарський хан Тамуджин, званий Джінгіс-хан, об'єднав усі татарські племена в центральній Азії в одну могутню державу. Завоювавши різні азійські країни, в 1223 році перший раз до Європи прийшли монголи.
2. Половці просили українських князів про поміч, але татари їх перемогли над річкою Каялою (Калкою). Після перемоги татари вернулися до Азії.
3. В 1238 р. татари вирушили вдруге на Захід. Вони завоювали північні князівства Русі і в 1240 році, під проводом хана Батия, почали облягати Київ.
4. Київ боронився героїчно під проводом галицького воєводи Дмитра.
5. Татарам удалося перейти по льоді Дніпро і пробити таранами оборонні мури Києва.
6. Боротьба продовжувалася потім в середині Києва, довкруги Десятинної церкви, де сховалося, а потім погинуло багато жінок і дітей.
7. Татари здобули Київ і пішли на Захід через Галичину і Польщу. Їх здержано під містом Лігніца на Шлеську.
8. Над рікою Волгою татари заснували свою державу „Золоту орду” і збирали податки (данину) з усіх завойованих країн.

Зміст: ст. 67-70. — Домашнє завдання: ст.71 (1-10), „Б” і „В”.

Повторення:

1. Який татарський хан об'єднав усі татарські племена в центральній Азії в одну могутню державу в XIII-ому столітті?
2. В якому році Тамуджин (Джінгіс-хан) прийшов до Європи?
3. Хто просив допомоги українських князів проти татар?
4. Що сталося над річкою Каялою?
5. В якому році татари напали на Київ?
6. Як боровся Київ і під чиїм проводом?
7. Куди пішли татари здобувши Київ?
8. Де татари заснували свою державу та як її назвали?

ЛЕКЦІЯ ч. 18

Тема: ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА: КНЯЗІ РОМАНОВИЧІ

1. Коли помер останній князь із роду Ростиславичів, галицькі бояри запросили князя Романа Мстиславича на галицький престіл.
2. Бояри думали, що князь Роман Мстиславич буде їх слухати, але він виступав проти них і карав за непослух.
3. Він злучив Галичину і Волинь в одну державу. Роман бився і переміг половців, а тоді пішов на Київ.
4. Кияни признали його владу над собою. Він задумав піти походом на Польщу, але в цій військовій виправі загинув.
5. Мадяри прийшли в Галич і вигнали його синів — Данила і Василька з Галича, а владу взяли в свої руки.
6. Данило вернувся і здобув від мадляр назад свій престіл при помочі селянського і міщанського війська в битві під Ярославом 1239 року. Він заложив місто Холм, а також Львів, яке назвав іменем свого сина Льва.
7. За його панування татарська навала зайняла українські землі.
8. Данило мусів їхати до татарського хана, щоб хан признав його владу над Галицьким князівством.
9. Князь Данило почав усюди шукати союзників до боротьби з татарами. Римський Папа прислав йому корону, якою Данило коронувався на короля в Дорогичині 1253 року.
10. Сподівана поміч не прийшла. Татари розпочали з королем Данилом війну і знищили городи Володимир і Львів.
11. В часі тієї війни, король Данило помер в 1264 року, в давній столиці, Холмі, якої татари не могли здобути.

Зміст: ст.73-77. — **Домашнє завдання:** ст.79 (2-4).

Повторення:

1. Хто об'єднав Галичину і Волинь в одну державу?
2. Хто вигнав синів Романа Мстиславича з Галича?
3. З чією допомогою Данило здобув знову свій престіл?
4. Які міста він заложив?
5. Хто коронував його на короля?
6. Коли і де помер король Данило?

ЛЕКЦІЯ ч. 19

Тема: **ОСТАННІ КНЯЗІ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

1. Після смерти короля Данила панував його син Лев, (1264-1301), для якого він заложив місто Львів.
2. Лев здобув Закарпаття від мадярів і люблинську землю від поляків.
3. Потім панував син Льва, Юрій I (1301-1308), з титулом короля. В тому часі у Львові створено митрополію.
4. Далі панували сини Юрія I-ого: Андрій і Лев (1308-1323). Вони склали союз із німцями і обидва згинули в бою з татарами.
5. Останній князь Юрій II (1323-1340) був тільки по матері українського роду, бо батько був польського роду.
6. В управлінні державою він дуже спирався на чужинців, тому бояри отруїли його в 1340 році.
7. Галицько-Волинська держава тривала 100 літ після упадку Київської держави.

Зміст: ст.77-78. — **Домашнє завдання:** ст.79 (5).

Повторення:

1. Хто панував після смерти короля Данила?
2. Які землі він здобув? Від кого?
3. Хто панував після Льва?
4. Хто правив державою після Юрія I-ого?
5. Хто був останнім князем Галицько-Волинської держави?

ЛЕКЦІЯ Ч. 20

Тема: ЖИТТЯ ЗА КНЯЖИХ ЧАСІВ (800-1340)

1. За княжих часів, на Україні розвинулося сільське господарство, городництво, садівництво та годівля худоби.
2. Промисловість: дерев'яна, а також гарбарство, кушнірство, ткацтво, ганчарство. За князя Данила почали вже вливати дзвони, бо добували залізо, сіль, а теж будівельний камінь.
3. Дуже розвинулася торгівля, бо з України вивозили шкіри, хутра, мед, віск, збіжжя і сіль, а привозили різні матерії, сукно, металеві вироби, зброю, південні овочі, вино, східне коріння та інше.
4. Села і міста також розвинулися і змінили свій вигляд. Села тоді мали дерев'яні хати, сильні двері і маленькі вікна, на яких замість шкла були оболони з міхурів. Комина хати не мали, були курні (дим з вогню виходив з-під стріхи). — Міста мали оборонні мури і до них входилося через ворота. Перед мурами були глибокі рови з водою. Вулиці міста були вузькі, а тільки при церквах були широкі площі. В містах, крім міщан, жили всякі ремісники, купці, і були двори для бояр і князів.
5. Суспільні верстви: наймогутніші були бояри, далі купці, міщани і селяни.
6. Манастирі: заснований найславніший за князя Ярослава Мудрого, „Печерський монастир” в Києві. Ченці займалися переписуванням книг, наукою, освітою та мистецтвом. В манастирях проживало багато вчених людей (літописець Нестор).
7. Державна влада була монархічна. Князь видавав усі закони, правив державою, військом, видавав суди. Помагали князеві бояри та різні урядники. Перші срібні і золоті гроші почали вбивати (чеканити) за князів Володимира Великого і Ярослава Мудрого. Ці гроші звалися „куни” і „гривні”.
8. Українська держава за княжих часів була найбільшою державою в Європі. Західні границі були від ріки Тиси за Карпатами і Сяну в Галичині аж по ріку Волгу на сході; на півночі від Балтійського моря аж по Кавказ і Чорне море на півдні (деколи тільки).

Зміст: ст.79-87. — Домашнє завдання: ст.87-88 (1-12)

Повторення:

1. Які галузі господарства розвинулися за княжих часів?
2. Як виглядали села і міста? Розкажіть!
3. Які суспільні верстви були за княжих часів?
4. Чим занималися ченці по манастирях? Як називався найславніший монастир? Хто і де його зложив?
5. Яка була державна влада? Поясніть!
6. Хто ще помагав князеві правити державою?
7. Коли почали вбивати перші гроші? Як вони називалися?
8. Де були границі Української держави за княжих часів?

ISTKHONI
Istona Ukr. #1 do 134C



620478

\$ ~~9.95~~